

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล
ของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ปีการศึกษา 2563

THE RELATIONSHIPS BETWEEN KNOWLEDGE AND BEHAVIOUR OF RATIONAL
ANTIBIOTIC USE OF AIR FORCE STUDENT NURSES, ACADEMIC YEAR 2020

สุกฤตา มีตาทิพฐิติ

Sukrita Meetathip

ได้รับทุนสนับสนุนจาก สมาคมแพทย์ทหารแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

This research was funded by Royal Thai Military Medical Association of Thailand

น.ท.หญิง วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ กรุงเทพฯ 10220

Wing Commander, The Royal Thai Air Force Nursing College, Bangkok, 10220, Thailand

Author Email: suf1204@gmail.com

Received: October 12, 2021

Revised: December 22, 2021

Accepted: December 29, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ตัวอย่างเป็นนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ จำนวน 148 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลและแบบสอบถามพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา .90 และ .95 ตามลำดับ มีค่าความเที่ยงจากสูตรของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (KR-20) เท่ากับ .82 และสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .88 ตามลำดับ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนพยาบาลทหารอากาศส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ($M = 14.47, SD = 2.18$) พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก ($M = 4.23, SD = .37$) และความรู้เกี่ยวกับยาปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ($r = .319, p = .000$)

ดังนั้น วิทยาลัยพยาบาลควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล โดยเน้นการประยุกต์ใช้ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล และส่งเสริมพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลและการพัฒนาความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ความรู้, พฤติกรรม, การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

Abstract

This descriptive research aimed to study the relationship between knowledge and behaviours of rational antibiotic use among air force student nurses. The samples were 148 Air Force student nurses. They were selected by using a stratified random sampling technique. Research instruments were tests related to knowledge of rational antibiotic use and questionnaires on behaviours of rational antibiotic use. Their content validity indices were .90 and .95, respectively. Reliability coefficients of knowledge tests and the questionnaires were calculated using KR-20 and Cronbach's alpha coefficient equalled .82 and .88, respectively. Data were analysed by using descriptive statistics and Pearson product-moment correlation coefficient.

Research results revealed that the average score of rational antibiotic use knowledge was at a moderate level ($M = 14.4$, $SD = 2.18$) and the average score of rational antibiotic use behaviours was at a high level ($M = 4.23$, $SD = .37$). The knowledge was positively correlated to the behaviours of rational antibiotic use at a moderate level with statistical significance ($r = .319$, $p = .000$).

Hence, nursing colleges should promote knowledge about rational antibiotic use by focusing on teaching and learning in nursing practicum. Enhancing knowledge related to rational antibiotic use should also be done consecutively.

Keywords: knowledge, behaviour, rational antibiotic use

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ยาปฏิชีวนะเป็นยาที่ใช้รักษาผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อแบคทีเรีย โดยเวลาใช้ควรใช้ให้จำเพาะกับชนิดของเชื้อ เพราะยาปฏิชีวนะไม่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อไวรัสและไม่สามารถลดอาการปวด การอักเสบและไข้ได้ หากมีการใช้ยาปฏิชีวนะไม่เหมาะสมจะก่อให้เกิดปัญหาเชื้อดื้อยา ซึ่งปัจจุบันยังพบปัญหาการใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่เหมาะสมอยู่ค่อนข้างมาก เช่น เมื่อเกิดการเจ็บป่วยประชาชนจะรักษาด้วยการซื้อยาปฏิชีวนะรับประทานเอง โดยเข้าใจว่ายาปฏิชีวนะสามารถช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายได้ ส่งผลให้เกิดการใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม จึงพบการดื้อยาและอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาปฏิชีวนะอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคที่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะแพทย์ต้องพิจารณาเลือกยาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และค่าใช้จ่ายในการซื้อยารักษาโรคก็เพิ่มสูงขึ้น (Prestinaci, Pezzotti, & Pantosti, 2015) ข้อมูลบทสรุปผู้บริหารในแผนยุทธศาสตร์การจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพของ

ประเทศไทย พ.ศ. 2560 - 2564 รายงานว่าคนทั่วโลกเสียชีวิตจากเชื้อดื้อยาประมาณปีละ 700,000 คน และหากไม่เร่งแก้ไขปัญหา ซึ่งคาดว่าใน พ.ศ. 2593 หรือภายใน 34 ปีข้างหน้า การเสียชีวิตจากเชื้อดื้อยาจะเพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านคน ประเทศในทวีปเอเชียจะมีผู้เสียชีวิตมากที่สุดประมาณ 4.7 ล้านคน และอาจส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศสูญเสียเงินเป็นพันล้านล้านบาท การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะในประเทศไทยพบว่า มีผู้เสียชีวิตจากเชื้อดื้อยาปีละประมาณ 38,000 คน ทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจโดยรวมมากถึง 4.2 หมื่นล้านบาท (Ministry of Public Health and Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016)

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาอาการเจ็บคอ บาดแผลสะอาด ท้องร่วง ในระดับปานกลาง (Aunruean & Saensom, 2015) และการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษายาบาลวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่ง พบว่า

นักศึกษาพยาบาลมีการจัดหายาปฏิชีวนะด้วยตนเอง โดยซื้อยาจากร้านขายของชำหรือร้านขายยา มากที่สุด (ร้อยละ 77.55) และนักศึกษาพยาบาล มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะในระดับปานกลาง (ร้อยละ 46.94) และมีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะ ในระดับดีมาก (Phomma, Netchang, Kaewkong, Mapiw, & NisarantNaktang, 2020) จากการสำรวจ ความรู้ด้านยาและการปฏิบัติตัวในการใช้ยารักษา ด้วยตนเองของนิสิต ชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย แห่งหนึ่ง พบว่า มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัว ในการใช้ยารักษาตนเองระดับปานกลาง และนิสิตที่ เรียนในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพมีการปฏิบัติตัว เกี่ยวกับการใช้ยารักษาตนเองด้านการใช้อย่าง สมเหตุสมผลมากกว่านิสิตที่ไม่ใช่สาขาวิทยาศาสตร์ สุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (Aisoonphisamkul & Krisanapun, 2013) นอกจากนี้ การศึกษาความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการใช้ ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลในนักศึกษาสาขา วิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาอื่น พบว่า นักศึกษามี ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล ในการรักษาโรคติดเชื้อระบบการหายใจส่วนบน โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลันและแผลสดน้อย และ มีนักศึกษาเพียงร้อยละ 17.8 ที่ทราบว่ายาปฏิชีวนะ ไม่ใช่ยาแก้ไอเสบ (Angkanavisan et al., 2012)

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะใน นักศึกษาพยาบาล พบว่า เป็นการศึกษากการใช้ยา ปฏิชีวนะที่มีความจำเพาะกับกลุ่มโรคต่าง ๆ ซึ่ง วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศมีหน้าที่ผลิตนักเรียน พยาบาลทหารอากาศที่มีความรู้ และทักษะตาม มาตรฐานวิชาชีพการพยาบาล และตอบสนอง นโยบายของสภากาการพยาบาลที่ต้องการขับเคลื่อน ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ให้สามารถใช้ยาได้อย่างสมเหตุสมผลและมี ประสิทธิภาพ โดยในปีการศึกษา 2562 แผนก ปกครองวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศได้รายงาน สถิตินักเรียนพยาบาลทหารอากาศ (นพอ.) ที่มี อาการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ และได้รับประทาน

ยาปฏิชีวนะ จำนวน 62 ราย ในจำนวนนี้มี นพอ. 27 ราย เป็นไข้หวัด ไอ เจ็บคอ น้ำมูกไหล และได้ รับประทานยา Amoxycillin หรือ ยา Cavumox รวมทั้งมี นพอ. บางส่วนที่มีอาการท้องเสียและ ได้รับประทานยา Norfloxacin โดยไม่ได้ไปพบ แพทย์ ซึ่งการป่วยเป็นไข้หวัดหรือมีอาการท้องเสีย ไม่ได้บ่งชี้ว่ามีการติดเชื้อแบคทีเรียร่วมด้วยเสมอไป จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะ จากปัญหาดังกล่าววิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศจึงได้จัดให้มี การเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดย เริ่มดำเนินการสอน นพอ. ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนใน ชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 และ นพอ. ทุกคนน่าจะ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผลในระดับหนึ่งแล้ว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจ ศึกษาความรู้ด้านการใช้ยาปฏิชีวนะและพฤติกรรม การใช้ยาปฏิชีวนะของนักเรียนพยาบาล รวมถึง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา ปฏิชีวนะและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผลเพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมนักเรียน พยาบาลให้มีความรู้และมีพฤติกรรมการใช้ยา ปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล พร้อมให้บริการและเป็น แบบอย่างที่ดีในด้านการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผลแก่ประชาชนเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็น พยาบาลวิชาชีพในอนาคต

วัตถุประสงค์วิจัย

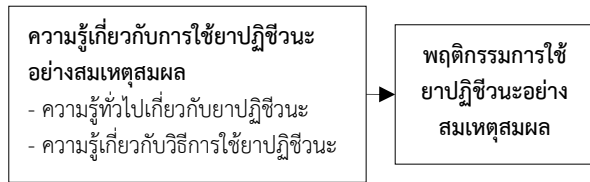
1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลของนักเรียน พยาบาลทหารอากาศ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล ของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ

สมมุติฐานวิจัย

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา

ปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักเรียนพยาบาล
ทหารอากาศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ

ประชากร คือ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 238 คน

ตัวอย่าง คือ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 1-4 และที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2563 กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) โดยให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ .50 ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มเท่ากับร้อยละ 5 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 148 คน คัดเลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) ตามจำนวนในแต่ละชั้นปีแล้วจับฉลากแบบไม่แทนที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้น การได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ ประสบการณ์ในการใช้ยาปฏิชีวนะในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหา ครอบคลุมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะ จำนวน 8 ข้อ และความรู้

เกี่ยวกับวิธีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล จำนวน 12 ข้อ รวม 20 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด และไม่ทราบ ให้ผู้ตอบเลือก 1 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ทราบ ได้ 0 คะแนน คะแนนเต็ม 20 คะแนน แปลผลคะแนนความรู้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนน 16-20 หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลระดับสูง

คะแนน 12-15 หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลระดับปานกลาง

คะแนนน้อยกว่า 12 หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็นพฤติกรรมเชิงบวก จำนวน 10 ข้อ และพฤติกรรมเชิงลบ จำนวน 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert scale) มี 5 ระดับ 1 ไม่เคยปฏิบัติ 2 ปฏิบัติบางครั้ง 3 ปฏิบัติบ่อย 4 ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย และ 5 ปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งข้อคำถามทางลบใช้การกลับค่าคะแนนและความหมายตามที่กล่าวมา แปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ยแบ่งเป็น 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์และคานัน (Best & Kahn, 2006) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับมากที่สุด

คุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือวิจัยนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลที่มีความรู้ในการใช้ยา

อย่างสมเหตุผล 2 ท่าน และเภสัชกร 1 ท่าน พบว่าแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล และแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ .90 และ .95 ตามลำดับ ซึ่งภายหลังการปรับแก้ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับนักเรียนพยาบาลทหารอากาศที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาค่าความเที่ยง (reliability) ของแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลด้วยสูตรของคู-เดอริชาร์ดสัน ได้ค่า KR-20 เท่ากับ .82 และแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .88

การพิทักษ์สิทธิ์ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับการอนุญาตให้ทำวิจัยโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช รหัส IRB เลขที่ 79/63 ลงเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวจากการศึกษาได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลต่อคะแนนสอบ หากกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยให้ลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมวิจัย ข้อมูลในแบบสอบถามผู้วิจัยเก็บเป็นความลับและนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ และประสานหัวหน้าชั้นปี นักเรียนพยาบาลทหารอากาศเพื่อนัดหมายวันเวลาในการตอบแบบสอบถาม และอธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างก่อนทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form การวิจัยนี้เก็บข้อมูลในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 กลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามคนละประมาณ 30 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และกำหนดการแปลขนาดของความสัมพันธ์ (Thato, 2018) ดังนี้

0	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน
< .30	หมายถึง มีความสัมพันธ์ต่ำ
.30-.70	หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลาง
>.70	หมายถึง มีความสัมพันธ์สูง

ผลการวิจัย

1. ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 89.1 อายุ 20 ปี ร้อยละ 30.6 ได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับยาปฏิชีวนะผ่านสื่อออนไลน์ ร้อยละ 89.2 ได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับยาปฏิชีวนะจากพยาบาล ร้อยละ 77.7 โรคหรือสาเหตุในการใช้ยาปฏิชีวนะในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา คือ โรคคออักเสบหรือทอนซิลอักเสบ ร้อยละ 18.9

ตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ($M = 14.47, SD = 2.18$) โดยที่นักเรียนพยาบาลตอบถูกเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุดใน 3 ข้อ ได้แก่ 1) ยาปฏิชีวนะ คือ ยาที่ยับยั้งการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ต่าง ๆ เช่น แบคทีเรีย ไวรัส และรา เป็นต้น 2) ผู้ที่มีบาดแผลสดหรือแผลมีเลือดออกนั้น นอกเหนือจากการดูแลความสะอาดบาดแผลแล้วการรับประทานยาปฏิชีวนะร่วมด้วยจะช่วยป้องกันแผลเป็นหนองได้ดี และ 3) อาการน้ำมูกไหล เจ็บคอ ต่อมทอลซิลบวมแดง แต่ยังไม่มีฝ้าขาว หรือตุ่มหนอง แสดงว่าต่อมทอลซิลเริ่มอักเสบแล้ว จึงควรเริ่มรับประทานยาปฏิชีวนะทันที เพื่อป้องกันต่อมทอลซิลเป็นหนอง สะท้อนให้เห็นว่า ตัวอย่างยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งข้อคำถามที่มีผู้ตอบถูกน้อยถือเป็นความรู้เบื้องต้นที่ผู้รับบริการหรือประชาชนทั่วไปควรทราบ

ด้านพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลพบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับมาก ($M = 4.23, SD = .37$) ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ระดับความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ($n = 148$)

ตัวแปร	Min	Max	M	SD	Sk	Ku	การแปลผล
ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	10	20	14.18	2.18	-1.8	-.42	ปานกลาง
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะ	3	8	6.22	1.03	-.45	-.15	-
- ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยาปฏิชีวนะ	3	12	8.26	1.73	-.15	.01	-
พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	3	4.85	4.23	.37	-.91	1.05	มาก

2. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .319, p = .000$)

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความรู้ในแต่ละด้านกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล พบว่า ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะ

มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .189, p = .021$) และความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยาปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .302, p = .000$) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ($n = 148$)

ตัวแปร	พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	
	R	p
ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล	.319	.000
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะ	.189	.021
ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยาปฏิชีวนะ	.302	.000

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยนี้พบว่านักเรียนพยาบาลส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ($M = 14.47, SD = 2.18$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนักเรียนพยาบาลยังไม่สามารถจดจำเนื้อหาสาระของยาปฏิชีวนะได้ครบถ้วน และการเรียนการสอนเดิมที่ให้นักเรียนพยาบาลได้เรียนเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลตั้งแต่รายวิชาเภสัชวิทยาในชั้นปีที่ 1 และการได้รับการสอนเกี่ยวกับการใช้ยาอย่าง

สมเหตุผลโดยเฉพาะการใช้ยาปฏิชีวนะในการเรียนวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ในหัวข้อการอักเสบและการติดเชื้อ รวมทั้งการทบทวนความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในการเตรียมความพร้อมก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล และอาจารย์นิเทศที่คุมการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลโดยเฉพาะการใช้ยาปฏิชีวนะ แต่ก็ยังทำให้นักเรียนพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาระดับความรู้

เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งที่ พบว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ใน ระดับปานกลาง และนักศึกษาส่วนใหญ่จัดหายา ปฏิชีวนะเองโดยไม่มีใบสั่งยา (ร้อยละ 77.55) (Phomma et al., 2020) และสอดคล้องกับการ ศึกษาของ Sornkrasetrin et al. (2019) ที่ พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา ปฏิชีวนะในระดับปานกลาง ($M = 3.39, SD = .87$)

นอกจากนี้ นักเรียนพยาบาลส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ในระดับมาก ($M = 4.23, SD = .37$) อาจเนื่องจาก นักเรียนพยาบาลทหารอากาศได้รับการสอน เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลตั้งแต่ ชั้นปีที่ 1 จนถึงการเน้นย้ำและทบทวนในการฝึก การปฏิบัติการพยาบาล จึงส่งผลให้นักเรียน พยาบาลมีพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่านักเรียนพยาบาลมีพฤติกรรมการใช้ยา ปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุด คือ ท่านเคย รับประทานยาปฏิชีวนะที่แพทย์หรือเภสัชกรสั่งให้ โดยไม่ถามเหตุผลของการสั่งยา และเมื่อท่าน รับประทานยาปฏิชีวนะแล้ว 2-3 วัน แต่อาการ ไม่ดีขึ้น ท่านจึงไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจ วินิจฉัยใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้า ที่พบว่าการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของ นักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก (Sornkrasetrin et al., 2019) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Polsingchan and Rungruang (2021) ที่ พบว่า พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี

2. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง สมเหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

ในระดับต่ำ ในขณะที่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยา ปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา ปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ ทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติของวิทยาลัยพยาบาล ทหารอากาศที่จัดให้นักเรียนพยาบาลเรียน ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีความ สอดคล้องกันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสม เหตุผลในนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล พระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความรู้เกี่ยวกับ ยาปฏิชีวนะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา ปฏิชีวนะของนักศึกษาพยาบาล (Kurniawan, Wardiyah, & Tadashi, 2020; Sornkrasetrin et al., 2019)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้พบว่า พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของ นักเรียนพยาบาลอยู่ในระดับมาก แต่ความรู้ เกี่ยวกับยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักเรียน พยาบาลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก นักเรียนพยาบาลทหารอากาศมีความรู้เกี่ยวกับ ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลเพิ่มขึ้นตามชั้นปี โดย นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีความรู้เกี่ยวกับ ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุด และ นักเรียนพยาบาลทหารอากาศเริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติ การพยาบาลบนหอผู้ป่วยในชั้นปีที่ 2 จึงมีการนำ ความรู้เกี่ยวกับใช้ยาปฏิชีวนะไปใช้ในการฝึกปฏิบัติ การพยาบาล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาความรู้และ พฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ได้มากขึ้น ดังนั้น วิทยาลัยพยาบาลควรปรับปรุง การจัดการเรียนการสอนสอนในหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยเน้นการนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลอง สถานการณ์ จำลองเสมือนจริง หรือในสถานการณ์จริง อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ให้นักเรียนพยาบาลทหารอากาศ มีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะ อย่างสมเหตุผลเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล วิทยาลัยพยาบาลจึงควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้มีการนำความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติทางการพยาบาลอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนพยาบาลได้รับการทบทวนความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างต่อเนื่องและสามารถให้คำแนะนำผู้ป่วยหรือผู้รับบริการในการใช้ยาปฏิชีวนะได้อย่างปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- Aisoonphisarnkul, P., & Krisanapun, C. (2013). Survey of medication knowledge and self-medication practices among first-year students at Srinakharinwirot University. *Isan Journal of Pharmaceutical Sciences*, 10(1), 42-55.
- Angkanavisan, K., Peungkiatpairote, P., Pangdee, N., Thongkumkoon, S., Wilaiwongsathien, K., Pienkintham, P., . . . Thamlikitkul, V. (2012). Knowledge and awareness on rational use of antibiotics among first year students of Mahidol university in the academic year 2011. *Journal of Health Systems Research*, 6(3), 374-381.
- Aunruean, W., & Saensom, D. (2015). Behaviour of KKU students on antibiotics use in sore throat, clean wound and acute diarrhea. *KKU Institutional Research Journal*, 3(3), 221-232.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in education* (10th ed.). Pearson Education inc.: Cape Town.
- Bunmusik, S., Chantra, R., & Heeaksorn, C. (2019). Knowledge attitude and behaviors in rational antibiotics use of nursing students southern college of nursing and public health network. *Journal of Health Research and Innovation*, 2(1), 25-36.
- Huang, Y., Gu, J., Zhang, M., Ren, Z., Yang, W., Chen, Y., . . . Zhang, F. (2013). Knowledge, attitude and practice of antibiotics: A questionnaire study among 2500 Chinese students. *BMC medical education*, 13(1), 1-9.
- Kaewphumhae, B. (2017). Factors relating to the use of appropriate and safety drug behaviors of village health volunteer. *Region 11 Medical Journal*, 31(1), 61-71.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Kurniawan, A., Wardiyah, W., & Tadashi, Y. (2020). The correlation between knowledge with community behaviour in antibiotic use in Kelurahan Petukangan Utara with home pharmacy care. *SANITAS: Jurnal Teknologi Dan Seni Kesehatan*, 10(2), 139-150. <https://doi.org/10.36525/sanitas.2019.14>
- Meepradit, Y., Sukpornasawan, P., & Auamnoy, T. (2019). *Problem consumptions survey of drug antibiotics to consumer protection safety modelling development. Research report.* Faculty of Pharmaceutical Sciences, Burapha university, Chonburi.
- Ministry of Public Health and Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2016). *Thailand's national strategic plan on antimicrobial resistance 2017 - 2021.* Nonthaburi: Strategic Coordinating Group on Antimicrobial Resistance.
- Mongkolchaiphak, J., Raumsuk, J., & Chairateep, A. (2012). The study of customer's knowledge and behaviour in using antibiotics at community drug store in Pathumthani Province. *Journal of Eastern- Asia University*, 6(2), 91-99.
- Phomma, A., Netchang, S., Kaewkong, N., Mapiw, P., & Nisarantaktang, N. (2020). Factors influencing antibiotics use of nursing students to sore throat, clean wound and diarrhea. *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal*, 12(1), 165-179.
- Polsingchan, S., & Rungruang, K. (2021). Selected factors affecting rational antibiotic use behaviors of nursing students at Boromarajonani college of nursing, Surin. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health*, 31(1), 211-223.
- Prestinaci, F., Pezzotti, P., & Pantosti, A. (2015). Antimicrobial resistance: A global multifaceted phenomenon. *Pathogens and global health*, 109(7), 309-318.
- Seatung, N., & Kitreerawutiwong, N. (2018). Factors influencing antibiotics use behaviour in sore throat, clean wound, and acute diarrhea among Village Health Volunteers. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 19, 166-173.

- Sirijoti, K., Hongsrnagon, P., Havanond, P., & Pannoi, W. (2014). Assessment of knowledge attitudes and practices regarding antibiotic use in Trang province, Thailand. *Journal of Health Research*, 28(5), 299-307.
- Sornkrasetrin, A., Rungnoei, N., Thongma, N., Klinchat, R., Rajataramya, B., & Nitirat, P. (2019). Factors predicting the rational antibiotic use among nursing students. *Journal of Baromarajonani College of Nursing, Nakhonratchasima*, 25(1), 43-59.
- Suaifan, G. A., Shehadeh, M., Darwish, D. A., Al-Ije, H., Yousef, A. M. M., & Darwish, R. M. (2012). A cross-sectional study on knowledge, attitude and behaviour related to antibiotic use and resistance among medical and non-medical university students in Jordan. *African Journal of Pharmacy and Pharmacology*, 6(10), 763-770.
- Sukpaiboon. S., Apinundacha. C., & Chaisiri, K. (2016). Antibiotics use behavior of patients in Srangsoke, Ban Mo District, Saraburi province. *Proceedings of the 3rd national conference & research presentation: "Toward the second decade: Sustainability knowledgement on research integration" 2016, June 17, Nakhonratchasima College; Nakhonratchasima, Thailand*, 409-416.
- Thato, R. (2018). *Nursing research: Concepts to application* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Yanti, N. (2017). Factors associated to antibiotic practice among public health students in students in a university. *Phathumthani. Valaya Alongkorn Review*, 7(2), 57 – 66.